

dr. Kékes Katalin

FADRUSZ JÁNOS: MÁTYÁS KIRÁLY – EMLÉKMŰ Szoborelemzés

A szobor adatai

A Mátyás király emlékmű Fadrusz János leghíresebb alkotása, pályájának csúcsa. Az emlékmű ma is uralja Kolozsvár főterét, a város egyik jelképe. A város, a milleniumi ünnepekre tervezte főterük átalakítását. A város nagy szülöttének, Mátyás királynak maradandó emléket kívántak állítani. A kiírt pályázatot Fadrusz János nyerte meg. Az emlékművet 1902. október 12-én avatták fel Kolozsvár főterén. Megelőzően az 1900-s párizsi világkiállításon bemutatták a gipszmintáját, melyet aranyéremmel díjazott a bírálóbizottság.

Fadrusz János (Pozsony, 1858 – Budapest, 1903) a XIX. századi magyar történeti szobrászat, emlékműszobrászat egyik legnagyobb alakja. Lakatosinas-ként kitűnt kezűgyességével, kreatív képességeivel.

Pozsonyban tanult, majd a város ösztöndíjával Bécsben. Itt vált szenvedélyes hazafivá, akit megragadott a múlt nagy magyarjának személyisége, és ez rányomta bélyegét a művészetére. Alakjainak történeti hűségét mélyreható dokumentációval tette hitelessé.

Az 1848-s szabadságharc leverése, Haynau terroristikus uralma, a Bach-korszak bürokráciája, a szabadságjog korlátozása passzív ellenállásra készítette a magyarságot. Nem csoda, hogy népünk a XIX. század végén olyan Magyarországot akart, mint a XV. században, Mátyás király uralkodása alatt volt. Úgy akartak ellent állni a németek befolyásának, ahogyan Mátyás a német császárok illetéktelen követeléseit visszaverte. Az Európa szerte páratlan Mátyás korabeli humanista, reneszánsz műveltségét kívánták a XIX. századi magyarságnak is.

Az eltiltott érzéseket, a ki nem mondott szavakat faragta Fadrusz János az emlékműbe. Az erőt sugározza, ünnepli a múlt dicsőségét és a jövőbe tekint a király által.

Az emlékmű témája

A Mátyás-emlékműre kiírt pályázatban Kolozsvár nagy szülőttének, Mátyás királynak és egyben a magyar királyság eszményének kívántak emléket állítva hódolni.

A szobor a nagy királyt abban a pillanatban ábrázolja, amikor egy vár bástyájáról harci lovon ülve, győztes hadaira tekint. A szobor talpazata mellett állnak a fekete sereg vezérei: Magyar Balázs, Kinizsi Pál, Báthory István és Szapolyai János. A mellékalakokban az uralkodó előtti hódolat és a győzelmi pátosz ölt testet.

A környezet a szoborhoz illő. Mögötte a régi templom, s hozzásejthető Mátyás szülőháza, távolabb a kolozsvári hegyek.

Ábrázolás módja – kompozíció

Az emlékműre ránézve az egyszerűség mellett a monumentalitás nyugöz le. Legfőbb jellemzője az erő sugárzása. Áttekinthető az egész, nyomban érteni lehet a mondanivalóját. A magyarok erejét sugározza a király alakja, a mellékalakok, a ló, még a talpazat zömök, bástya alakú köröndje is. A középkorosan formált, masszív bástya is. A bástyakörönd fokán, lóháton ül Mátyás. A paripa szegett feje mögött, deréktől látni a király alakját. Domborodó páncélja alatt szinte érezni lehet a testét. Feszülő térdekkel áll a kengyelben. Feje, arcéle erős, imperátori. Ilyen a testtartása is. Ölében a kardja. Szeme messzire néz – a győztes hadaira tekinthet. Arcáról erő és fenség sugárzik. Arany babérosztorú ragyog Mátyás fedetlen fején. A talpazata mellett állnak a fekete sereg vezérei. Balról Magyar Balázs és Kinizsi Pál, jobbról Báthory István és Szapolyai István. Hódolatot fejeznek ki uralkodójuk felé, és szinte érezni lehet a belőlük sugárzó győzelmi lelkesedést, büszkeséget, hévvel teli emelkedettséget. Egyek a királlyal: erőben, akaratban, szándékban, hűségben, és most a dicső-

ségben. Kinizsi Pál zászlót tartó alakja a nézők, a tér közönsége felé nyit. Magyar Balázs felnéz a királyra, Szapolyai István karját széttárva szemléli a győzelmi zászlókat, Báthory István jobb kezében felemeli, baljában meghajtja a zászlót. A győztes csata most érhetett véget, hisz a királyon és három mellékalakon vért van. Szapolyai visel vállra vetett köpenyt.

Minden figyelmet a központi alak, Mátyás király felé irányít az alkotó. A mű így egy háromszög kompozíció. A mellékalakok felnéznek Mátyás királyra, rámutatnak. Kapcsolat teremődik az alakok és a nézők között is. Mind a négyen daliás természetűek: érett férfiak és nyugodt öreg (Magyar Balázs).

Csoportosításuk egyszerű, szimmetrikus. Beszédese, nyugodt gesztusok láthatók. Minden részlet összesugárzik a központban, Mátyás alakjára.

A paripa és a lovas együttese a hatalom és az erő félelmetes, örök képe mintázódik meg. A ló (mint általában a művészetben) az erőt, a szépséget, és az ember hatalmát szimbolizálja.

Stílus – korstílus – egyéni stílus

Nemzeti művészetünk a XIX. században sajátos magyar művészet.

A reformkorban (1828-1848) indult virágzásnak. Többféle kor és irányzat elemei keveredtek. Például Feszli Frigyes: Vigadó – bizánci – mór és román elemek, magyar motívumok. Ybl Miklós: Operaház eklektikus – dominál a reneszánsz. Steindl Imre: Országház neogótikus...

A szobrászat gyakran jelképezi az 1848-s a szabadságharcot gyászoló magyar nemzetet. A magyar nép szabadságvágyának kifejezői. Ebben az időben szobrászatunk európai szintre emelkedett. Fadrusz János képes a mondanivalójának, lelki üzenetének egyszerű és hatásos kifejezésére.

Egyéni stílus: a történeti-, emlékműszobrászat.

Nagy művei:

- Mária-Terézia emlékmű Pozsonyban
- Wesselényi-emlékmű a pesti 1838-s árvíz hősét ábrázolja /Zilahon/
- Mátyás király emlékmű Kolozsváron

Összegzés**Megyaszoí tanulmányfej – Fadrusz János, az ember.**

Jó néhány éve jártam Kolozsváron. Él bennem azóta Mátyás király emlékműve. Főként királyunk terme, tekintetének sugárzása maradt meg emlékezetemben. Már akkor megérintett...

A szobor elemzése révén erősödött a magyarságtudatom és sok új ismeretet szereztem. Betekintettem a szoborelemzés módjaiban és azóta másként látom a szobrokat.

Fadrusz Jánost, az alkotó génuszt, az emlékműszobrászat mesterét emberi mivoltában – jellemző tulajdonságaiban is megismertem. A szobor alakjai lelkét tükrözik.

A megyaszoí Polgármesteri Hivatal aulájának üvegszekrényében őrzik Mátyás király fejszobrát, mely gipszből készült tanulmányfej. A Polgármesteri Hivaltól kért és megkapott dokumentáció szerint a megyaszoí kastélyban Fadrusz János, a művész olykor heteket, hónapokat vendégeskedett. Meghitt viszony lehetett Fadrusz János és a kastély tulajdonosa Graefl József között. Ugyanis, az ő síremlékét készítette el Fadrusz: „Krisztus a keresztfán” című szoborként. Jelenleg is a megyaszoí katolikus templomban található. E szobor alkotásával kapcsolatban leírt kinszenvedését olvashatjuk a következő levélben.

„Naphely – Édes Rózácskám”

Igazán boldog vagyok, hogy tinektek olyan örömet szerezhettem legelső nagy munkámmal. Igazi vallási áhítattal, művészeti szenvedéllyel és a kétkedő ember minden kinszenvedésével csináltam. Azért kétkedtem és szenvedtem, hogy nem leszek képes megcsinálni azt, amit érzek, de csak addig, amíg a hozzávaló tanulmányokat csináltam, de már a munka maga olyan volt, mint egy nyolc hétig tartó boldogságos láz és semmi sem esett nehezemre. Hogy az a kedves munkám nyitotta meg a pályámat, azt tudod és most kétszeresen is örülök, hogy ti lelketekre is úgy hatott, mint ahogy az én lelkem alkotás közben érzett.

De a gyarló kezek munkájáról ne beszéljünk, mert az a legnagyobb boldogság, hogy keresztény val-

lás adott nekünk egy olyan magasztos szimbólumot, amelyben minden lélek minden szív és minden temperamentum egyesülhet. Ölel, csókol valamennyit szeretettel

János és Rézi”

A levelet Graefl József feleségének Györffy Rózának írta 1891-ben – a síremlék felállítását követően. A művész eredeti levele a katolikus templomban található „Krisztus a keresztfán” szobra mellett. A levél megerősített abban, hogy Fadrusz János, az ember mélyén vallásos, művészi és hazafias szenvedélytől fűtött, nagy munkabírású, a munkában örömet lelő, hálát érző és kifejezni tudó, alkotó tehetségű, szerény, magyar ember.

IRODALOM

1. Prokopp Mária előadása – Bölcsész Egyesület 2018. III.23.
2. Művészet folyóirat Első évf. 6. szám 418-421. o., Szerkesztő: Lyka Károly
3. Bergendi Rita: Műalkotások elemzése – Internet
4. Magyarország történelme – Internet
5. David Piper: A művészet élvezete 60-61. o., Helikon Kiadó